

του φίλτρο, ήταν μια διαρκής απολογία. Χαρακτήρισε τη συμφωνία «οδυνηρή» πέντε φορές. Προσπάθησε να πείσει ότι ήταν ειλικρινής με τις δεσμεύσεις του, τις είχε διεκδικήσει μέχρι τέλους – που ήταν αλήθεια – αλλά δεν τα κατάφερε. Στο διάγγελμά του υπήρχε κι ένα κρυφό μήνυμα, που τότε κανείς δεν αξιολόγησε σωστά: Δεν κάλεσε ρητά και κατηγορηματικά τη Βουλή να εγκρίνει αμέσως την πρόταση, όπως προέβλεπε η συμφωνία. Τουναντίον, ανακοίνωσε την πρόθεσή του να την αλλάξει, λέγοντας ότι θα συνέχιζε να δίνει τη μάχη, «προκειμένου οι αποφάσεις του Eurogroup να διαφοροποιηθούν τις επόμενες ώρες».⁴⁹

Ο Αναστασιάδης υπαναχωρεί

Τα χαράματα της 16ης Μαρτίου, όταν έκλεινε στις Βρυξέλλες η συμφωνία, δεν ήταν το τέλος μιας περιπέτειας στην οποία είχε οδηγηθεί η χώρα από την ατομία του πρώην Προέδρου να πάρει αποφάσεις, ούτε η οριστική ήττα των ψευδαισθήσεων ότι θα ερχόταν η Ρωσία να σώσει την Κύπρο από τη χρεοκοπία. Δυστυχώς ήταν μια επανάληψη του ίδιου σεναρίου, με άλλον πρωταγωνιστή, πριν ακόμα κατεβούν από τις διαφημιστικές πινακίδες οι προεκλογικές αφίσες με το σύνθημα «Η κρίση θέλει ηγέτη». Από τα χαράματα του Σαββάτου, όταν συμφώνησε τους όρους διάσωσης της κυπριακής οικονομίας, μέχρι το βράδυ της Κυριακής, που εκφώνησε το διάγγελμά του, όλα είχαν ανατραπεί...

Η συνεννόηση που έγινε στο Eurogroup προέβλεπε την ολοκλήρωση των εθνικών διαδικασιών εντός 48 ωρών: Την Κυριακή, 17 Μαρτίου 2013, έπρεπε να ψηφιστούν από τη Βουλή όλες οι νομοθεσίες για την εξυγίανση των τραπεζών και την επιβολή του ειδικού τέλους. Τη Δευτέρα, που ήταν δημόσια αργία (Καθαρά Δευτέρα) θα προετοιμάζονταν οι τράπεζες. Την Τρίτη θα άνοιγαν κανονικά όλα τα καταστήματα των τραπεζών.

49. «Διάγγελμα του Προέδρου της Δημοκρατίας Νίκου Αναστασιάδη – Πλήρες κείμενο», ΚΥΠΕ, 17.3.2013.

Το στενό χρονοδιάγραμμα δεν ήταν χωρίς λόγο. Σε τέτοιες αποφάσεις ο παράγοντας χρόνος είναι κρίσιμης σημασίας, διότι οι καθυστερήσεις και οι αβεβαιότητες προκαλούν παρενέργειες. Στην περίπτωση της Κύπρου υπήρχε κι ένας πρόσθετος κίνδυνος: Η επέμβαση στις ασφαλισμένες καταθέσεις, για να εξυπηρετηθεί ο Αναστασιάδης, ήταν πολύ τολμηρή απόφαση και προκάλεσε τριγμούς στην Ευρωζώνη. Προκειμένου να κεφαλαιοποιήσει το αποτέλεσμα της συμφωνίας, ο Αναστασιάδης έπρεπε να ρίξει όλο του το βάρος στην εξασφάλιση πλειοψηφίας στη Βουλή, και αυτή ήταν η πρόθεσή του όταν επέστρεψε από τις Βρυξέλλες το απόγευμα του Σαββάτου, 16 Μαρτίου. Σε δηλώσεις του στους δημοσιογράφους είπε ότι η λύση που επιλέγηκε ήταν «η μοναδική που θα μας επιτρέψει να συνεχίσουμε τη ζωή μας χωρίς περιπέτειες» και η μοναδική που «οδηγεί στην ιστορική και οριστική διάσωση της οικονομίας μας».⁵⁰

Από τις Βρυξέλλες ο Αναστασιάδης είχε δώσει οδηγίες να αρχίσει η προετοιμασία για την εφαρμογή της συμφωνίας. Το Υπουργείο Οικονομικών, σε συνεργασία με την Κεντρική Τράπεζα, ετοίμασε το νομοσχέδιο για την επιβολή τέλους επί όλων των καταθέσεων και αυτό δόθηκε άτυπα στα κοινοβουλευτικά κόμματα, για να αρχίσουν να το μελετούν. Αμέσως μετά την άφιξή του στην Κύπρο, ο Αναστασιάδης συνάντησε αργά το βράδυ τους αρχηγούς των κοινοβουλευτικών κομμάτων, τους ενημέρωσε για το τι είχε συμβεί στο Eurogroup και τους επεξήγησε τη διαδικασία που έπρεπε να ακολουθηθεί: Την επομένη το πρωί, Κυριακή, 17 Μαρτίου, θα συνεδρίαζε εκτάκτως το Υπουργικό Συμβούλιο για να εγκρίνει το νομοσχέδιο, το οποίο θα παραπεμπόταν αμέσως στη Βουλή με τη διαδικασία του κατεπείγοντος. Στις 11:00 π.μ. θα συνεδρίαζε η κοινοβουλευτική Επιτροπή Οικονομικών, για να το εξετάσει. Το απόγευμα θα συνερχόταν η Ολομέλεια της Βουλής, για να το ψηφίσει σε νόμο. Η επομένη ήταν η Καθαρά Δευτέρα. Οι τράπεζες θα αξιοποιούσαν την αργία για να ολοκληρώσουν τις εσωτερικές διεργασίες και την Τρίτη θα άνοιγαν κανονικά όλα τα καταστήματα.

50. «Επώδυνη, όμως η μοναδική η λύση που επιλέγηκε, λέει ο Πρόεδρος και αύριο απευθύνει διάγγελμα», *ΚΥΠΕ*, 16.3.2013.

Στη σύσκεψη του Αναστασιάδη με τα κόμματα, ο γενικός γραμματέας του ΑΚΕΛ Άντρος Κυπριανού έφερε ένσταση στην ταχύρρυθμη αυτή διαδικασία και έθεσε θέμα «εναλλακτικών λύσεων», χωρίς όμως να βρει ανταπόκριση. «Φαίνεται ότι κάποιοι δεν θέλουν να συζητήσουν υπαλλακτικές επιλογές», δήλωσε μετά τη συνάντησή του με τον Πρόεδρο. «Επιχειρήσαμε να δούμε κατά πόσον υπάρχουν περιθώρια έστω μικρής αναβολής της συνεδρίας της Βουλής για να υπάρξουν περαιτέρω διαβουλεύσεις μεταξύ των πολιτικών κομμάτων, δυστυχώς φαίνεται ότι τέτοια περιθώρια δεν υπάρχουν», είπε.⁵¹

Από τις πρώτες τοποθετήσεις των κομμάτων ήταν σαφές πως το ΑΚΕΛ και η ΕΔΕΚ θα καταψήφιζαν τη συμφωνία. Για να περάσει το νομοσχέδιο έπρεπε να το υποστηρίξουν τα συγκυβερνώντα κόμματα ΔΗΣΥ, ΔΗΚΟ και το μονοεδρικό ΕΥΡΩΚΟ, τα οποία είχαν την πλειοψηφία στη Βουλή. Τα μεσάνυχτα του Σαββάτου, ο Αναστασιάδης είχε κατ'ιδίαν συνάντηση με τον πρόεδρο του ΔΗΚΟ Μάριο Καρογιάν. Το λογικό ήταν να θέσει στον εταίρο του στην κυβέρνηση τα διλήμματα που είχε θέσει λίγο νωρίτερα στον κυπριακό λαό: Ότι, δηλαδή, η έγκριση της συμφωνίας ήταν ζήτημα ζωής και θανάτου για την οικονομία, ζωής και θανάτου για την ίδια την κυβέρνηση.

Από τις δηλώσεις που έκανε ο Μάριος Καρογιάν αναχωρώντας από το Προεδρικό δεν προέκυπτε κάτι τέτοιο. Αντίθετως, ο πρόεδρος του ΔΗΚΟ δήλωσε ότι έκανε εισηγήσεις στον Αναστασιάδη για άλλες, διαφορετικές λύσεις. Ο Καρογιάν είπε ότι εναλλακτικές λύσεις «μπορούν να υπάρξουν και τώρα» και ότι «ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας ξέρει τις δικές μας εισηγήσεις και τι άλλο επιπρόσθετο πρέπει και μπορεί να γίνει ακόμη και σ' αυτές τις ώρες». Είμαστε υποχρεωμένοι, είπε, κάτω απ' αυτά τα σκληρά διλήμματα, να πάρουμε και συγκεκριμένες αποφάσεις, οι οποίες «μπορεί να επηρεάσουν και την εξωτερική μας πολιτική».⁵²

51. «Μικρή αναβολή της συνεδρίας της Βουλής ζήτησε το ΑΚΕΛ», *ΚΥΠΕ*, 16.3.2013.

52. «Σκληρά τα διλήμματα, σκληρές πρέπει να είναι και οι αποφάσεις, δηλώνει ο Μ. Καρογιάν», *ΚΥΠΕ*, 17.3.2013.

Την επομένη, στις 8:30 το πρωί, συνήλθε σε έκτακτη συνεδρία το Υπουργικό Συμβούλιο για να εγκρίνει το νομοσχέδιο απομείωσης των καταθέσεων, σύμφωνα με τον προγραμματισμό που είχε κάνει η κυβέρνηση σε συνεργασία με την Τρόικα. Ο υπουργός του ΔΗΚΟ Φώτης Φωτίου ρώτησε εάν υπήρχε η δυνατότητα αναβολής της απόφασης του Υπουργικού Συμβουλίου, διότι το Εκτελεστικό Γραφείο του ΔΗΚΟ θα συνεδρίαζε στις 12:30 μ.μ. και δεν θα μπορούσαν οι υπουργοί του κόμματος να τοποθετηθούν επί του νομοσχεδίου πριν από αυτό.

Ο Αναστασιάδης είχε έτοιμη μια απάντηση: «Εννοείτε για να αναβληθεί μέχρι αύριο η συνεδρία της Βουλής. [σ.σ. Ο Φωτίου δεν είχε θέσει κάποιο χρονικό πλαίσιο] Είναι κάτι που ζήτησε και το ΑΚΕΛ και να κηρυχθεί ενδεχόμενα σαν τραπεζική αργία η Τρίτη, για να δούμε πώς μπορεί να διαχειριστούμε αυτό το θέμα, παρά το γεγονός ότι διερρωτώμαι πόσο θα είναι επιτυχέστερο. Αλλά εάν κρίνετε ότι μπορεί αυτό να δώσει μια ανάσα και πιθανότητα να εγκριθεί, θα το έβλεπα θετικά».⁵³

Ο υπουργός Οικονομικών Μιχάλης Σαρρής διαφώνησε ευγενικά, λέγοντας ότι «αυτοί με τους οποίους έχουμε συμφωνήσει επείγονται ότι πρέπει να προχωρήσουμε». Ο Αναστασιάδης επέμεινε στην αναβολή των διαδικασιών για 24 ώρες και έδωσε οδηγίες στον Σαρρή να κηρυχθεί η Τρίτη, 19 Μαρτίου, δημόσια αργία. Γνωρίζοντας πώς λειτουργεί ο Αναστασιάδης και λαμβάνοντας υπόψη το τι ακολούθησε, εκτιμώ ότι η αναβολή είχε συμφωνηθεί το προηγούμενο βράδυ στη συνάντησή του με τον Καρογιάν και ζητήθηκε από τον Φωτίου να το θέσει στο Υπουργικό Συμβούλιο.

Μετά την ολοκλήρωση της συνεδρίας του Υπουργικού Συμβουλίου, έγινε προγραμματισμένη συνάντηση του Αναστασιάδη με την Επιτροπή Οικονομικών της Βουλής, στην παρουσία του υπουργού Οικονομικών Μιχάλη Σαρρή και του διοικητή της Κεντρικής Τράπεζας Πανίκου

53. Αποστενογραφημένα πρακτικά συνεδρίας του Υπουργικού Συμβουλίου, 17.3.2013.

Δημητριάδη. Σκοπός της συνάντησης εκείνης αρχικά ήταν να πείσει ο Αναστασιάδης την Επιτροπή Οικονομικών να εγκρίνει τη συμφωνία. Αντί αυτού, συζητήθηκε η αναβολή της διαδικασίας για 24 ώρες, με το αιτιολογικό ότι έπρεπε να δοθεί χρόνος στο ΔΗΚΟ να αποφασίσει να στηρίξει.

Ο Δημητριάδης συναίνεσε, αλλά όταν επέστρεψε στο γραφείο του και ενημέρωσε την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, αναθεώρησε τη θέση του. Η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα επέμενε ότι έπρεπε να τηρηθούν τα συμφωνηθέντα, διαφορετικά η Κύπρος θα έμπαινε σε περιπέτειες. Δύο εκπρόσωποι της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας έφυγαν αμέσως από την Κεντρική Τράπεζα και έφτασαν στο Προεδρικό Μέγαρο, για να διευκρινίσουν τις προθέσεις του Αναστασιάδη και να τον πείσουν να μην αναβάλει τις αποφάσεις. Θορυβημένος από την άφιξη των εκπροσώπων της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας στο Προεδρικό, ο Αναστασιάδης προφασίστηκε άλλες υποχρεώσεις και δεν τους δέχτηκε. Στο περιστατικό αυτό αναφέρθηκε ο ίδιος την επόμενη μέρα, σε ενημέρωση που έκανε στα μέλη της Βουλής. Μεταξύ του Προέδρου και του βουλευτή Ζαχαρία Κουλία έγινε ο εξής διάλογος:

— ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ναι, η οποία [Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα] ήρτεν εχτές, εκουβαλήθηκαν, να μου πει ότι «πρέπει να περάσει σήμερα» και είπα «δεν τους δέχομαι»!

— Ζ. ΚΟΥΛΙΑΣ: Έτσι μπράβο!

— ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Που ήταν να...

— ΚΟΥΛΙΑΣ: Που ήταν να κλειδώσεις το Προεδρικό, να μεν έμπαιναν κανένας!

— ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Όχι, κύριε, ήρταν στο Προεδρικό και δεν τους εδέχτηκα!

— ΚΟΥΛΙΑΣ: Καλά έκαμες. Χρόνια να έσεις!

— ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ήρταν δύο. Εφύαν που την Κεντρική Τράπεζα τζαι ήρταν τζαι είπαν μου ότι «πρέπει να περάσει 'πόψε» — το μήνυμα που μου edώσαν — τζαι είπα τους «αφήστε τους πόξω να περιμένουν»!

— ΚΟΥΛΙΑΣ: Έτσι μπράβο! Έστρωσες.⁵⁴

Ο δάκτυλος της Μόσχας

Τι είχε συμβεί, λοιπόν, και ο Αναστασιάδης, που επέστρεψε από τις Βρυξέλλες αποφασισμένος να εφαρμόσει τάχιστα τη συμφωνία, έγινε σε μερικές ώρες... Ζαχαρίας Κουλίας; Μέσα στο χάος που επικρατούσε εκείνες τις ώρες διαισθανόμασταν ότι κάτι δεν πήγαινε καλά, αλλά δεν γνωρίζαμε τι συνέβαινε επακριβώς. Η δικαιολογία για την αναβολή των διαδικασιών ήταν να δοθεί χρόνος για να γίνουν οι απαραίτητες διαβουλεύσεις με τα κόμματα, προκειμένου να περάσει η συμφωνία από τη Βουλή.⁵⁵ Ωστόσο, δεν βλέπαμε να γίνεται καμιά προσπάθεια προς αυτή την κατεύθυνση. Αντιθέτως, προετοιμαζόταν το κλίμα για να απορρίψει η Βουλή τη συμφωνία.

Ο Μάριος Καρογιάν μιλούσε ανοιχτά στους διαδρόμους για καταψήφιση της συμφωνίας από τη Βουλή. Ο συνάδελφος Πάμπος Χαραλάμπους τον προσέγγισε και προσπάθησε να διερευνήσει τις προθέσεις του. «Θα το απορρίψουμε», του απάντησε. Όταν προσπάθησε να του αντιπαραβάλει ότι η κατάσταση ήταν τραγική και η μόνη ελπίδα που είχε ο τόπος ήταν η θετική ψήφος από το ΔΗΚΟ, ο Καρογιάν εξανέστη, του έκανε ένα κήρυγμα «εθνικής αξιοπρέπειας» και του ανέπτυξε μια θεωρία ότι επρόκειτο για συνωμοσία της Ευρώπης κατά της Κύπρου, η οποία δεν θα έμενε αναπάντητη, λέγοντας ότι στην ανάγκη θα βγαίναμε και από το ευρώ.

54. Αποστενογραφημένα πρακτικά συνεδρίας της κοινοβουλευτικής Επιτροπής Οικονομικών - Ενημέρωση από τον πρόεδρο Αναστασιάδη, 18.3.2013.

55. Αποστενογραφημένα πρακτικά συνεδρίας του Υπουργικού Συμβουλίου, 17.3.2013.

Από πού αντλούσε αυτή την αυτοπεποίθηση ο Καρογιάν και πού στεκότανε σε όλα αυτά ο Νίκος Αναστασιάδης; Αυτό που μεσολάβησε από τα μεσάνυχτα του Σαββάτου, όταν ο Αναστασιάδης ήταν αποφασισμένος να εφαρμόσει τη συμφωνία, μέχρι το πρωί της Κυριακής, όταν έπαιξε με τον Φώτη Φωτίου το θέατρο της αναβολής για να συνεδριάσει τάχα το Εκτελεστικό Γραφείο του ΔΗΚΟ, ήταν η παρέμβαση του ρωσικού παράγοντα.

Το μήνυμα της Μόσχας ήταν να απορρίψει η Κύπρος τη συμφωνία, και πρέπει να έδωσε κάποιες υποσχέσεις για οικονομική βοήθεια. Την παρέμβαση του ρωσικού παράγοντα συζήτησαν ο Αναστασιάδης με τον Καρογιάν στη συνάντηση που είχαν το βράδυ του Σαββάτου προς Κυριακή. Ο Καρογιάν ομολόγησε αυτή την παρέμβαση σε μεταγενέστερη συνέντευξή του: «Υπάρχει μια παράμετρος που πολλοί δεν λαμβάνουν υπ' όψη: Ότι το πρώτο νομοσχέδιο μιλούσε για οριζόντιο κούρεμα και ως εκ τούτου θ' άγγιζε και την RCB, στην οποία έχει συμφέροντα το ρωσικό κράτος». Και διευκρίνισε: «Η ανώτατη ρωσική ηγεσία φρόντισε να μας διαμηνύσει ότι αν αγγίζαμε την RCB τότε θα βλέπαμε μια αντίδραση που δεν είδαμε ποτέ».⁵⁶

Εκείνες τις μέρες είχε κορυφωθεί η διαπραγμάτευση μεταξύ της ρωσικής κρατικής πετρελαϊκής εταιρείας Rosneft και της βρετανικής BP για την ολοκλήρωση μιας γιγαντιαίας συμφωνίας. Η BP πώλησε τη θυγατρική της TNK-BP στη Rosneft, για να καλύψει τις αυξημένες υποχρεώσεις της συνεπεία ενός ατυχήματος που είχε γίνει σε πλατφόρμα άντλησης πετρελαίου στον Κόλπο του Μεξικού, το οποίο προκάλεσε τεράστια οικολογική καταστροφή. Η συμφωνία ολοκληρώθηκε σε διάφορα μέρη του κόσμου, περιλαμβανομένης και της Κύπρου, όπου είχε την έδρα της μια από τις μητρικές εταιρείες της TNK-BP.⁵⁷ Η συμφωνία αυτή, που θα καθιστούσε τη Rosneft τη μεγαλύτερη πετρελαϊκή εταιρεία του πλανήτη, έγινε με προσωπική συμμετοχή του ίδιου του Πούτιν. Κεφάλαια της TNK-BP που ήταν κατατεθειμένα στην RCB και θα περνούσαν στην κυριότητα της Rosneft θα φορολογούνταν με

56. Συνέντευξη του Μάριου Καρογιάν στο *Κανάλι 6*, στις 7.10.2014.

57. "Rosneft pays out in historic TNK-BP deal completion", *Reuters*, 21.3.2013.

ποσοστό 9,99%. Επίσης, το μπλοκάρισμα των τραπεζικών λογαριασμών σε όλες τις τράπεζες, περιλαμβανομένης και της RCB, περιέπλεξε τη διαδικασία ολοκλήρωσης της συμφωνίας. Πέραν της εξαγοράς της TNK-BP από τη Rosneft, σύμφωνα με τα Έγγραφα του Παναμά, η RCB ήταν μια από τις τράπεζες που χρησιμοποιούσε ο Πούτιν και ο περίγυρός του για τη διακίνηση προσωπικών καταθέσεων,⁵⁸ που επίσης πάγωσαν μετά την απόφαση του Eurogroup.

Παράλληλα με τις παρασκηνιακές παραστάσεις, η ανώτατη ηγεσία της Ρωσίας τοποθετήθηκε και δημόσια ενάντια στην απόφαση για εφάπαξ φορολόγηση των καταθέσεων. Ο πρωθυπουργός Ντμίτρι Μεντβέντεφ δήλωσε ότι η απόφαση του Eurogroup αποτελούσε «κατάσχεση ξένων χρημάτων», ενώ ο Πούτιν συγκάλυψε έκτακτη σύσκεψη στο Κρεμλίνο, για να εξετάσει τις εξελίξεις. Ο εκπρόσωπος του Κρεμλίνου Ντμίτρι Πεσκόφ δήλωσε μετά τη σύσκεψη: «Αξιολογώντας την πιθανή απόφαση να επιβληθεί επιπλέον δασμολόγηση στις καταθέσεις στην Κύπρο, ο κ. Πούτιν δήλωσε πως εάν εφαρμοστεί η απόφαση αυτή θα ήταν άδικη, αντιεπαγγελματική κι επικίνδυνη».⁵⁹

Το Κρεμλίνο, λοιπόν, προκειμένου να διασφαλίσει ότι οι ρωσικές καταθέσεις που το ενδιέφεραν θα παρέμεναν αλώβητες, κίνησε τους μηχανισμούς παρέμβασης που διέθετε στο κυπριακό πολιτικό σύστημα, για να παγώσει την υλοποίηση της συμφωνίας. Όταν ο Καρογιάν, αναχωρώντας από το Προεδρικό Μέγαρο τις μικρές ώρες της 17ης Μαρτίου, μιλούσε για «εναλλακτικές λύσεις» που μπορούσε «να επηρεάσουν και την εξωτερική μας πολιτική», εννοούσε απόρριψη της συμφωνίας και στροφή, οικονομική και πολιτική, προς τη Ρωσική Ομοσπονδία.

Ο Μάριος Καρογιάν είχε πάει στη συνάντηση με τον Αναστασιάδη, τα μεσάνυχτα του Σαββάτου, με ολοκληρωμένη πρόταση. Η Ρωσία θα παραχωρούσε στην Κύπρο την οικονομική βοήθεια που χρειαζόταν

58. Luke Harding, “Revealed: the \$2bn offshore trail that leads to Vladimir Putin”, *The Guardian*, 3.4.2016.

59. «Ο Πούτιν χαρακτηρίζει άδικη τη δασμολόγηση των καταθέσεων στην Κύπρο». *ΚΥΠΕ – ΑΓΠΕ*, 18.3.2013.

για να γυρίσει την πλάτη στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Για αντάλλαγμα, η Κύπρος θα παραχωρούσε στη Ρωσία στρατιωτικές διευκολύνσεις και δικαίωμα εκμετάλλευσης των ενεργειακών της πόρων. Ο Καρογιάν παρέδωσε στον Αναστασιάδη ένα άτυπο έγγραφο⁶⁰ που επεξηγούσε το πλαίσιο της στρατιωτικής και αμυντικής συνεργασίας Κύπρου – Ρωσίας, το οποίο προέβλεπε παραχώρηση στρατιωτικών διευκολύνσεων στο λιμάνι Λεμεσού και στην αεροπορική βάση στην Πάφο. Οι προτάσεις που καταγράφονταν στο έγγραφο ήταν πανομοιότυπες με επίσημο αίτημα που υπέβαλε μεταγενέστερα η Ρωσία στην κυπριακή κυβέρνηση, διά του υπουργού Άμυνας και στελέχους του ΔΗΚΟ, Φώτη Φωτίου.⁶¹

Μέρος του «πακέτου» συνεργασίας με τη Μόσχα ήταν και η αγορά εκ μέρους της Κύπρου στρατιωτικού εξοπλισμού συνολικής αξίας €3,2 δις! Στη λίστα αγορών του Καρογιάν περιλαμβάνονταν συστοιχίες πυραύλων S-400, πυραυλικά συστήματα BUK, επιθετικά ελικόπτερα, σκάφη ανοιχτής θάλασσας και άλλος εξοπλισμός.⁶² Το σκεπτικό ήταν ότι η Ρωσία θα παραχωρούσε με δάνειο στην Κύπρο όσα δισεκατομμύρια χρειαζόταν για να απαλλαγεί εντελώς από την Τρόικα και μέρος αυτής της βοήθειας θα αξιοποιούνταν για την αγορά ρωσικών οπλικών συστημάτων.

Το σχέδιο του Καρογιάν, εάν υλοποιείτο, θα οδηγούσε τη χώρα σε μη αναστρέψιμη χρεοκοπία. Ο πρόσθετος δανεισμός δισεκατομμυρίων για την κεφαλαιοποίηση μη βιώσιμων τραπεζών και οι δαπάνες μαμούθ σε αχρείαστους εξοπλισμούς θα έθεταν την Κύπρο εκτός Ευρωζώνης και εκτός Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η Κύπρος θα γινόταν μια εξαθλιωμένη χώρα, έρμαιο της Ρωσικής Ομοσπονδίας, και κάλλιστα

60. Άτυπο έγγραφο με τίτλο «Εισηγήσεις για ενδεχόμενη εμπάθυση συνεργασίας στον Αμυντικό τομέα μεταξύ Κύπρου – Ρωσίας». Αρχείο συγγραφέα.

61. «Την αεροπορική βάση “Ανδρέας Παπανδρέου” στην Πάφο θέλει η Μόσχα», *Πολίτης*, 18.8.2013.

62. Άτυπο έγγραφο με τίτλο «Εισηγήσεις για ενδεχόμενη εμπάθυση συνεργασίας στον Αμυντικό τομέα μεταξύ Κύπρου – Ρωσίας». Συνημμένο 2: «Πίνακας συνεργασίας με Ρωσία για απόκτηση οπλικών συστημάτων για σοβαρή ενίσχυση της άμυνας της Κύπρου». Αρχείο συγγραφέα.

θα μπορούσε να γίνει μέρος των παζαριών της με την Τουρκία για την αναδιαμόρφωση των γεωπολιτικών ισορροπιών στην ανατολική Μεσόγειο. Αυτή η εθνική αυτοκτονία, αν όχι εθνική μειοδοσία, ονομάστηκε από τον Καρογιάν «εθνική αξιοπρέπεια». Ευτυχώς για την Κύπρο, η Μόσχα δεν το εννοούσε και δεν επρόκειτο να βάλει για τη διάσωση της κυπριακής οικονομίας ούτε ένα ευρώ. Απλώς δέλεασε την αφελή κυπριακή ηγεσία με υποσχέσεις και την έπεισε να μην εγκρίνει αμέσως το σχέδιο, για να έχει τον χρόνο να διαπραγματευτεί με την ΕΕ την απαλλαγή των καταθέσεων στην RCB από το κούρεμα.

Το «πατριωτικό κούρεμα»

Οι πραγματικές πιέσεις προς τον Αναστασιάδη για να μην επικυρώσει τη συμφωνία ασκήθηκαν από τους μεγάλους Ρώσους καταθέτες. Την Κυριακή, 17 Μαρτίου, έφτασε στο Προεδρικό ένα μήνυμα από τη Hermes Airports ότι στο αεροδρόμιο Λάρνακας είχαν προσγειωθεί 12 ιδιωτικά τζετ που μετέφεραν στην Κύπρο Ρώσους μεγαλοκαταθέτες. Η πληροφορία είδε το φως της δημοσιότητας στον τοπικό και τον διεθνή Τύπο και δημιουργήθηκε η εντύπωση ότι οι Ρώσοι ήρθαν και σήκωσαν τα χρήματά τους. Αυτό όμως ήταν ανέφικτο, επειδή οι τράπεζες ήταν κλειστές και δεν υπήρχαν διαθέσιμα μετρητά για να γίνουν αναλήψεις.

Οι Ρώσοι καταθέτες επισκέφθηκαν άρον άρον την Κύπρο για να ζητήσουν εξηγήσεις από τους δικηγόρους και τους λογιστές που διαχειρίζονταν τις καταθέσεις τους, και να πάρουν διαβεβαιώσεις ότι δεν θα επηρεάζονταν. Την ίδια μέρα, ο Αναστασιάδης έγινε αποδέκτης πρότασης από έναν “services provider”, δηλαδή από κάποιο δικηγορικό γραφείο ή ελεγκτικό οίκο, να απαλλαγούν οι ξένοι από το κούρεμα και να υποστούν το τίμημα μόνο οι Κύπριοι καταθέτες. Επεξηγώντας την πρόταση ο Αναστασιάδης είπε αυτολεξεί: «Να εξαιρέσουμε τους ξένους και να τα φορτώσουμε στους Κύπριους μόνο και να δώσουμε τη μάχη του πατριωτισμού για να σώσουμε την πατρίδα μας».⁶³

63. Αποστονογραφημένα πρακτικά συνεδρίας του Υπουργικού Συμβουλίου, 18.3.2013.

Ίσως να μην είναι τυχαίο το γεγονός ότι στη συζήτηση στη Βουλή, στις 18 Μαρτίου, ο βουλευτής Ζαχαρίας Κουλίας εισηγήθηκε να πληρώσουν οι Κύπριοι για να απαλλαγούν οι Ρώσοι.⁶⁴ Υπέρ του «πατριωτικού κούρεματος» των καταθέσεων «14% και 20% ή 25% — πείτε μας το νούμερο», ήταν και ο βουλευτής του Κινήματος Οικολόγων Πύργος Περδίκης, αλλά επί όλων των καταθέσεων, Κυπρίων και Ρώσων, «με την προϋπόθεση ότι θα ελευθερωθούμε από αυτούς τους αναξιόπιστους εχθρούς και κακόβουλους που συναλασσόμαστε μαζί τους»,⁶⁵ δηλαδή την ΕΕ και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο.

Ο Αναστασιάδης αποφάσισε να αναβάλει τις αποφάσεις, για να εξασφαλίσει τάχα πλειοψηφία στη Βουλή. Στην πραγματικότητα διαβουλεύονταν με τους συναδέλφους του στον τομέα της παροχής υπηρεσιών, για να προωθήσει το «πατριωτικό κούρεμα» των Κυπρίων και να απαλλαγούν οι ξένοι πελάτες τους.

Το απόγευμα της Δευτέρας, 19 Μαρτίου, δύο μόλις μέρες μετά τη συμφωνία που είχε κάνει με το Eurogroup, ο Αναστασιάδης κάλεσε στο Προεδρικό ευρεία σύσκεψη με την «επιχειρηματική κοινότητα». Ο διοικητής της Κεντρικής Τράπεζας Πανίκος Δημητριάδης, ο οποίος ήταν προσκεκλημένος, είπε ότι δεν υπήρχε στην αίθουσα κανένας επιχειρηματίας εκτός από τον πρόεδρο της Ομοσπονδίας Εργοδοτών. Η αίθουσα ήταν ασφυκτικά γεμάτη με τραπεζίτες, λογιστές, δικηγόρους, κρατικούς αξιωματούχους και πολιτικούς. Ο σκοπός της σύναξης ήταν να συζητήσουν τρόπους εξασφάλισης των €5,8 δις που απαιτούνταν για την κεφαλαιοποίηση των τραπεζών από εναλλακτικές πηγές, για να αποτραπεί το κούρεμα στις καταθέσεις. Η εισήγηση ήταν να δημιουργηθεί ένα Ταμείο Αλληλεγγύης, στο οποίο θα καλείτο το κοινό να συνεισφέρει, όμως ο στόχος ήταν να επενδυθεί σε αυτό το αποθεματικό των Ταμείων Προνοίας των εργαζομένων. Στη συνέχεια, το Ταμείο Αλληλεγγύης θα επένδυε στις τράπεζες. Ο Πανίκος Δημητριάδης

64. Αποστενογραφημένα πρακτικά συνεδρίας της κοινοβουλευτικής Επιτροπής Οικονομικών - Ενημέρωση από τον πρόεδρο Αναστασιάδη, 18.3.2013.

65. Όπ. π.

γράφει ότι η ιδέα άρεσε σε όλους. «Θα βοηθούσε να προστατευτεί το “επιχειρηματικό μοντέλο”. Θα περιόριζε τις ζημιές των πελατών».⁶⁶

Όταν ο Αναστασιάδης, σε συνεργασία με τους παρόχους υπηρεσιών, απεργάζονταν σενάρια για να μηδενίσουν τις ζημιές των μεγάλων Ρώσων καταθετών, στην Ευρώπη καταγράφονταν σοβαρές αντιδράσεις για την επέμβαση στις ασφαλισμένες καταθέσεις μέχρι €100.000. Η Ευρωζώνη δέχτηκε γι’ αυτή της την απόφαση έντονη κριτική από τον διεθνή οικονομικό Τύπο. Ο υπουργός Οικονομικών της Γερμανίας Βόλφγκανγκ Σόιμπλε δήλωσε στο γερμανικό κανάλι *ARD* ότι υπάιτιοι γι’ αυτό ήταν η κυπριακή κυβέρνηση, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα. «Τόσο η γερμανική κυβέρνηση όσο και το ΔΝΤ σεβάστηκαν τη ρύθμιση για τη διασφάλιση των καταθέσεων», είπε.⁶⁷ Στη Λευκωσία, το Προεδρικό διέψευσε κατηγορηματικά ότι «ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας Νίκος Αναστασιάδης βρέθηκε ποτέ μπροστά από την επιλογή για μη κούρεμα των εγγυημένων καταθέσεων, δηλαδή των καταθέσεων ύψους μέχρι 100.000 ευρώ»,⁶⁸ που ήταν φυσικά ψέμα. Την αλήθεια την παραδέχτηκε εν τη ρύμη του λόγου του ο ίδιος ο Αναστασιάδης, σε δύο συνεδρίες του Υπουργικού Συμβουλίου, όταν είπε πως ο Σόιμπλε ήταν υπέρ του κουρέματος 15,5% των ανασφάλιστων καταθέσεων μόνο.⁶⁹

Μετά τις διεθνείς αντιδράσεις για την επέμβαση στις ασφαλισμένες καταθέσεις, η Τρόικα άρχισε διαβουλεύσεις στη Λευκωσία για αναπροσαρμογές στα τέλη φορολόγησης. Οι συζητήσεις κατέληξαν σε μείωση του ποσοστού του κουρέματος των ασφαλισμένων καταθέσεων από το 6,75% στο 3% και αύξηση του τέλους των ανασφάλιστων από το 9,99% στο 12,5%. Σύμφωνα με το *Reuters*, η νέα ρύθμιση υιο-

66. Panicos Demetriades, *A diary of the Euro crisis in Cyprus*, Palgrave Macmillan, 2017, σ. 110.

67. «Σόιμπλε: “Λευκωσία, Κομισιόν και ΕΚΤ προέκριναν την απόφαση του Euro-group”», *ΚΥΠΕ – Deutsche Welle*, 18.3.2013.

68. «Διαψεύδει το Προεδρικό ότι ο Πρόεδρος είχε την επιλογή για μη κούρεμα των εγγυημένων καταθέσεων», *ΚΥΠΕ*, 18.3.2013.

69. Αποστενογραφημένα πρακτικά συνεδριών του Υπουργικού Συμβουλίου στις 18 και 20.3.2013.

θετήθηκε από την Τρόικα.⁷⁰ Ο Σαρρής ενημέρωσε τηλεφωνικώς τον Αναστασιάδη — έλαχε και ήμουν παρών όταν έγινε η επικοινωνία — ο οποίος αντέδρασε με οργή, λέγοντας στον υπουργό Οικονομικών να μην υπάρξει καμιά αύξηση στις μεγάλες καταθέσεις, επειδή θα δυσχεραστούνταν ακόμη περισσότερο οι ξένοι. Ύστερα από πολλές συζητήσεις, ο Αναστασιάδης έδωσε οδηγίες στον υπουργό Δικαιοσύνης Ιωνά Νικολάου, ο οποίος ετοιμάζε το νομοσχέδιο επιβολής του έκτακτου τέλους στις καταθέσεις, να μειωθεί η συνεισφορά των μικροκαταθετών, αλλά η αύξηση του τέλους στις ανασφάλιστες καταθέσεις να μην υπερβαίνει το 1%, δηλαδή να φτάσει μέχρι το 11%.

Τη Δευτέρα, 18 Μαρτίου, το πρωί, συνήλθε το Υπουργικό Συμβούλιο για να συζητήσει το νέο νομοσχέδιο για το κούρεμα. Παρουσιάζοντας τους νέους συντελεστές, ο Ιωνάς Νικολάου είπε ότι για καταθέσεις μέχρι €20.000 ο συντελεστής θα ήταν 0%, μέχρι €100.000 θα παρέμενε στο 6,75%, από τις €100.000 μέχρι τις €500.000 θα ήταν 9,9% και από τις €500.000 και άνω 11%. Στη συζήτηση που έγινε, το ενδιαφέρον του Αναστασιάδη αφορούσε αποκλειστικά τους ξένους μεγαλοκαταθέτες, με το αιτιολογικό ότι θα καταστρέφετο ο τομέας παροχής υπηρεσιών. Σε όλη τη διάρκεια της συζήτησης ο Αναστασιάδης έκανε εννέα συνολικά παρεμβάσεις. Ήταν όλες υπέρ των ξένων καταθετών, με πιο ενδεικτική την ακόλουθη: «Τους Κύπριους τους διαχειρίζεσαι γιατί είναι εδώ, τους ξένους πώς τους διαχειρίζεσαι, εάν τους πεις ξέρετε με την απόφαση μας τώρα ήρθαμε να γλυτώσουμε τους μικροκαταθέτες και θα την πληρώσετε εσείς;»⁷¹ Τελικά ο Αναστασιάδης υπαναχώρησε από τις οδηγίες που είχε δώσει στον Ιωνά Νικολάου για αύξηση έως 1% στο ποσοστό φορολόγησης των ανασφάλιστων καταθέσεων και ανακοίνωσε στο Υπουργικό Συμβούλιο ότι οι συντελεστές θα παρέμεναν ως είχαν συμφωνηθεί στο Eurogroup (6,75% μέχρι €100.000 και 9,99% για καταθέσεις πέραν των €100.000), με μόνη διαφοροποίηση να είναι μηδενικός ο συντελεστής για τις πρώτες €20.000.⁷²

70. "Cyprus works on last-minute deal to soften bank levy", *Reuters*, 17.3.2013.

71. Αποστονογραφημένα πρακτικά συνεδρίας του Υπουργικού Συμβουλίου, 18.3.2013.

Από τη συνεδρία του Υπουργικού Συμβουλίου απουσίαζε ο αρμόδιος υπουργός Οικονομικών Μιχάλης Σαρρής, ο οποίος βρισκόταν σε προγραμματισμένη συνεδρία της κοινοβουλευτικής Επιτροπής Οικονομικών. Η επιτροπή της Βουλής συζητούσε με βάση τους αρχικούς συντελεστές, όπως αυτοί είχαν συμφωνηθεί στο Eurogroup, ενώ την ίδια ακριβώς ώρα το Υπουργικό Συμβούλιο συζητούσε άλλους συντελεστές. Κι ενώ ο Αναστασιάδης είχε ήδη αποφασίσει ότι δεν θα αλλοίωνε τη φυσιογνωμία του νομοσχεδίου σε σχέση με τους μεγάλους καταθέτες, στην κοινοβουλευτική Επιτροπή Οικονομικών, ο Μιχάλης Σαρρής, έχοντας υπόψη τις αντιδράσεις για την επέμβαση στις εγγυημένες καταθέσεις και τις συζητήσεις που είχαν γίνει την προηγούμενη μέρα με την Τρόικα, έλεγε ότι υπήρξε η προτίμηση, για λόγους τάξης και δικαιοσύνης, «αυτοί που είναι [κάτω] από εκατό χιλιάδες να υποστούν όσο το δυνατόν κοντά στο μηδέν και οι άλλοι ας υποστούν πολύ μεγαλύτερο, αφού θα χάσουμε που θα χάσουμε πάρα πολλούς από τους ξένους».⁷³

Όλες οι συζητήσεις που γίνονταν στην κυβέρνηση και στη Βουλή για τα ποσοστά του τέλους φορολόγησης των καταθέσεων δεν είχαν κανένα νόημα, διότι ο Αναστασιάδης μεθόδευε την απόρριψη από τη Βουλή της συμφωνίας που ο ίδιος είχε κάνει με το Eurogroup. Σ' αυτό όμως ελλόχευαν σοβαρότατοι κίνδυνοι. Ο διοικητής της Κεντρικής Τράπεζας Πανίκος Δημητριάδης είπε στην Επιτροπή Οικονομικών ότι αν δεν περνούσε το νομοσχέδιο, «εκείνο το οποίο σίγουρα θα συμβεί είναι οι δύο τράπεζες, οι δύο μεγάλες τράπεζες θα πρέπει να εξυγιανθούν».⁷⁴ Η πρόταση της Κεντρικής Τράπεζας ήταν να γίνει αυτή η διαδικασία με συντεταγμένο τρόπο. Με τον τρόπο αυτό θα διασώζονταν οι εγγυημένες καταθέσεις των €100.000, που αφορούσαν τις οικονομίες του μεγάλου όγκου του πληθυσμού. Σε ό,τι αφορούσε τις μη ασφαλισμένες καταθέσεις, οι απώλειες θα ήταν από 40% έως 90%.

72. Όπ. π.

73. Αποστονεογραφημένα πρακτικά συνεδρίας της κοινοβουλευτικής Επιτροπής Οικονομικών - Συζήτηση του νομοσχεδίου «Περί τέλους επί των καταθέσεων σε Πιστωτικά Ιδρύματα Νόμος του 2013», 18.3.2013.

74. Όπ. π.

«Έχουμε αυτή τη στιγμή consultants (συμβούλους) στην τράπεζα και δουλεύουν αυτά τα options (επιλογές), ούτως ώστε να είμαστε έτοιμοι», είπε. Το ζήτημα, όπως το εξήγησε, δεν ήταν μόνο η εξασφάλιση των ποσών για κεφαλαιοποίηση των τραπεζών, αλλά και η κατάληξη σε συμφωνία για το μνημόνιο. Μόνο με μνημόνιο θα αναλάμβανε η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα να στηρίξει με ρευστότητα το τραπεζικό σύστημα. Οι τραπεζικές αργίες, εξήγησε ο Δημητριάδης, βλάθιαν την κρίση, επειδή υπέσκαπταν την αξιοπιστία στο τραπεζικό σύστημα.

Οι τοποθετήσεις του διοικητή της Κεντρικής Τράπεζας ήταν τρομακτικές, αλλά η Βουλή τις αντιμετώπιζε με απίστευτη ελαφρότητα. Ενδεικτικό ήταν το σχόλιο του προέδρου του ΕΥΡΩΚΟ Δημήτρη Συλλούρη στην τοποθέτηση του Δημητριάδη: «Έχω την εντύπωση ότι ο Αρχιεπίσκοπος δήλωσε ότι έχουμε καθαρά εβδομάδα, άρα οι τράπεζες πρέπει να μείνουν κλειστές για όλη την εβδομάδα, είναι γιορτή στην Κύπρο»!⁷⁵

Περισσότερο ανησυχητική ήταν η προσέγγιση του Αναστασιάδη, σε κλειστή ενημέρωση των μελών της Βουλής, το μεσημέρι της ίδιας μέρας, Δευτέρας, 18 Μαρτίου.⁷⁶ Ο Αναστασιάδης, ο οποίος προσήλθε στη Βουλή για να ενημερώσει τα μέλη της για τα γεγονότα του Eurogroup, ουσιαστικά ενεθάρρυνε την καταψήφιση της συμφωνίας που είχε κάνει με το Eurogroup. Περιγράφοντας τα γεγονότα, είπε ότι είχε αποδεχθεί υπό το κράτος του εκβιασμού ότι θα έκλειναν οι δύο τράπεζες, αλλά οι αποφάσεις του τελούσαν «πάντοτε υπό την αίρεση της Βουλής». Ο Αναστασιάδης δεν ζήτησε από τους βουλευτές να ψηφίσουν υπέρ, ούτε έθεσε τη Βουλή ενώπιον των ευθυνών της για τις επιπτώσεις τυχόν απόρριψης. Αντιθέτως, υπέδειξε στη Βουλή να αναβάλει, εκ νέου, την ψηφοφορία, για να εκβιάσει τάχα το Eurogroup:

75. Όπ. π.

76. Ο Αναστασιάδης μίλησε στη Βουλή το μεσημέρι και στις 4:00 το απόγευμα ήταν προγραμματισμένη η συνεδρία της Ολομέλειας για να γίνει η ψηφοφορία επί του νομοσχεδίου για την απομείωση των καταθέσεων.

— ΑΝΑΣΤΑΣΙΑΔΗΣ: Μέσα στις σκέψεις μου ή τον προβληματισμό μου ήταν να εισηγούμουν να συνεχίσει [η εκκρεμότητα], για λόγους διαπραγματευτικούς, διότι αν παρατηρηθεί συστημική [κρίση] όπως τους τα λέγαμε και δεν το λάμβαναν υπόψη, και πέσουν οι αγορές σήμερα...

— ΣΤ. ΜΙΣΙΑΟΥΛΗ [σ.σ. βουλευτής του ΑΚΕΛ]: Εππέσαν.

— ΑΝΑΣΤΑΣΙΑΔΗΣ: Εππέσαν. Επομένως αν μου επιτρέπετε, γιατί εγώ δε θέλω και δε θα έρθω ποτέ σε αντιπαράθεση με την όποια απόφαση της Βουλής, αν θεωρηθεί ότι συνεχίζει η συζήτηση αύριο, αποκτώ μεγαλύτερη διαπραγματευτική δύναμη για να πω [στο Eurogroup] ότι «δεν περνά», γίνεται συζήτηση, πείτε τι θέλετε να πείτε, διορθώστε τα πράγματα και αν θέλετε να έχουμε αποδοχή, [προτείνετε] κάτι που να είναι αποδεχτό.⁷⁷

Ο Αναστασιάδης είχε την ψευδαίσθηση ότι θα υπήρχε συστημική αντίδραση των αγορών και η Ευρωζώνη θα έπεφτε στα πόδια της Κύπρου και θα αποδεχόταν ένα άλλο πρόγραμμα διάσωσης, που δεν θα περιλάμβανε επηρεασμό των καταθέσεων. Όταν στη συζήτηση υποδείχθηκε στον Αναστασιάδη ότι υπήρξε πτώση του ευρώ έναντι του δολαρίου, αντέδρασε λέγοντας: «Να αντέξουμε ακόμα λίγο και θα δείτε».

Από τους 56 βουλευτές που τον άκουσαν να αναλύει το σενάριο του εκβιασμού δεν υπήρξε κανένας που να διαφώνησε ή έστω να προβληματίστηκε για την επικινδυνότητα των επιλογών αυτών. Σ' ένα κλίμα ομοψυχίας και αλληλοκατανόησης, ο Αναστασιάδης είχε όλη την άνεση να ζητήσει από τα μέλη της Βουλής να μην τον εκθέσουν, αποκαλύπτοντας ότι ήταν δική του επιλογή η αναβολή: «Παρά το γεγονός ότι μπορούσε να το πω στον Πρόεδρο [της Βουλής] τζαι να προωθηθεί [η αναβολή], τα είπα σε σας, αλλά να παρακαλέσω να μη θεωρηθεί ότι εγώ επαρότρυνα τη Βουλή. Εσείς είναι που αποφασίζετε».

77. Αποστονογραφημένα πρακτικά συνεδρίας της κοινοβουλευτικής Επιτροπής Οικονομικών - Ενημέρωση από τον πρόεδρο Αναστασιάδη, 18.3.2013.

Αμέσως μετά την ολοκλήρωση της ενημέρωσης, ο Αναστασιάδης αναχώρησε ευχαριστημένος. «Όταν κάνεις διάλογο με τα μέλη της Βουλής των Αντιπροσώπων δεν μπορεί να αισθάνεσαι παρά άνετα και ικανοποιημένος»,⁷⁸ είπε κατά την έξοδό του. Αμέσως μετά, οι αρχηγοί των κοινοβουλευτικών κομμάτων παρακάθισαν σε σύσκεψη στη Βουλή και αποφάσισαν ομόφωνα αναβολή της συζήτησης για την επόμενη μέρα, χωρίς να δοθεί καμιά εξήγηση για τους λόγους. Το Υπουργείο Οικονομικών ανακοίνωσε ότι η τραπεζική αργία παραινόταν για μια ακόμη μέρα.

Η πεποίθηση ότι η αναβολή θα προκαλούσε κρίση στις αγορές αποδείχθηκε λανθασμένη. Η ελαφρά αναταραχή που είχε παρατηρηθεί οφειλόταν στην απόφαση για το κούρεμα των εγγυημένων καταθέσεων και στις παρενέργειες που θα είχε αυτό το προηγούμενο στα υπόλοιπα κράτη μέλη της Ευρωζώνης. Γι' αυτό, το βράδυ της Δευτέρας, 18 Μαρτίου, συνήλθε σε τηλεδιάσκεψη το Eurogroup και ανακάλεσε την απόφαση για φορολόγηση των εγγυημένων καταθέσεων. Με τη νέα απόφαση, η Κύπρος συμφώνησε και η ίδια ότι θα έπρεπε να εξασφαλίσει τα €5,8 δις για την κεφαλαιοποίηση των τραπεζών με φορολόγηση μόνο των μεγάλων καταθέσεων, πέραν των €100.000.⁷⁹

Με τη διορθωτική απόφαση του Eurogroup, το προηγούμενο επέμβασε στις εξασφαλισμένες καταθέσεις εξέλιπε και την επομένη η κατάσταση στις αγορές σταθεροποιήθηκε. Επίσης, ο κίνδυνος μετάδοσης του ιού στην Ελλάδα εξουδετερώθηκε, με την ετοιμότητα κρατικοποίησης των εκεί παραρτημάτων των κυπριακών τραπεζών. Στην πραγματικότητα η Κύπρος ήταν μια απειροελάχιστη οικονομία, που προσφερόταν ως η τέλεια περίπτωση εκδίωξης κράτους μέλους από την Ευρωζώνη χωρίς σοβαρές παρενέργειες, προς παραδειγματισμό των υπολοίπων. Εάν η κυπριακή κυβέρνηση ήθελε να εκβιάσει την Ευρωζώνη, θα έπρεπε να είχε εγκρίνει αμέσως τη συμφωνία διάσωσης. Κι

78. «Ικανοποιημένος από τη συνάντηση με τους Βουλευτές δήλωσε ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας», *ΚΥΠΕ*, 18.3.2013.

79. «Να βρει τα 5,8 δις. προστατεύοντας καταθέσεις κάτω των 100 χιλ.,» είπε στην Κύπρο το Eurogroup», *ΚΥΠΕ – Reuters*, 18.3.2013.

αν το προηγούμενο της φορολόγησης των εγγυημένων καταθέσεων προκαλούσε αστάθεια στην Ευρωζώνη, τότε η Κύπρος θα είχε θεωρητικά τη δυνατότητα να ανακαλέσει τις αποφάσεις και να διαπραγματευτεί εναλλακτικές λύσεις.

Πούτιν vs Μέρκελ

Για να δικαιολογήσει την απόρριψη της συμφωνίας, το πολιτικό σύστημα, σχεδόν στην ολότητά του, συνέβαλε στη δημιουργία αντιευρωπαϊκού κλίματος, με την προσέγγιση ότι η Ευρώπη ήθελε να καταστρέψει την Κύπρο ως επιχειρηματικό κέντρο βάσει σχεδίου. Η ΕΔΕΚ και ο υποψήφιος της στις προεδρικές Γιώργος Λιλλήκας οργάνωσαν πορεία κατά της Τρόικας. Οι διαδηλωτές μετέβησαν από τη Βουλή στο Προεδρικό Μέγαρο. Κάποιοι κρατούσαν σημαία της Ρωσίας και καλούσαν τη Μόσχα «να σώσει» την Κύπρο. Μερίδα διαδηλωτών κατευθύνθηκε προς τη γερμανική πρεσβεία. Διαδηλωτής σκαρφάλωσε στην ταράτσα του κτηρίου της πρεσβείας, κατέβασε τη γερμανική σημαία από τον ιστό της και την πέταξε στον δρόμο.⁸⁰

Η ειρωνεία ήταν ότι εκείνη τη μέρα, η ΜΜΑΔ οργάνωσε μια γιγαντιαία επιχείρηση ασφάλειας της μεγαλύτερης χρηματοποστολής που έγινε ποτέ στην Κύπρο. Η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα έστειλε €5 δις σε μετρητά,⁸¹ για να υλοποιήσει την απόφασή της να στηρίξει το τραπεζικό σύστημα στην Κύπρο με όσα χρήματα ήταν απαραίτητα, μέχρι να σταθεροποιηθεί η κατάσταση. Υπό την προϋπόθεση, βεβαίως, ότι θα επικυρωνόταν η συμφωνία από τη Βουλή και θα άνοιγαν κανονικά οι τράπεζες την Τρίτη, 19 Μαρτίου.

Την απόφασή του να υπονομεύσει την εφαρμογή της συμφωνίας ο Αναστασιάδης δεν την έλαβε καθοδηγούμενος από το δημόσιο συμφέρον, όπως υπαγόρευε το αξίωμά του, αλλά κατόπιν αδιαφανών συνεννοή-

80. «Συγκεντρώσεις διαμαρτυρίας έξω από Βουλή και Προεδρικό», *ΚΥΠΕ*, 18.3.2013.

81. Το ανακοίνωσε ο Αναστασιάδης στη συνεδρία του Υπουργικού Συμβουλίου στις 18.3.2013.

σεων με τους εκπροσώπους των ξένων καταθετών και με τη ρωσική κυβέρνηση. Η ιδέα και ο σχεδιασμός για την ίδρυση Ταμείου Αλληλεγγύης προήλθε από τους εκπροσώπους των ξένων καταθετών. Ο Αναστασιάδης, υλοποιώντας την εισήγηση «να εξαιρέσουμε τους ξένους και να τα φορτώσουμε στους Κύπριους μόνο»,⁸² ανέθεσε σε εκπροσώπους των μεγάλων ελεγκτικών οίκων (Big Four), να επεξεργαστούν σχέδιο για την απαλλοτρίωση των Ταμείων Προνοίας των εργαζομένων για την κεφαλαιοποίηση των τραπεζών, χωρίς να διαβουλευθεί καν με τους εκπροσώπους των Ταμείων. Ήλιξε, επίσης, σε οικονομική βοήθεια από τη Μόσχα, που πίεζε για απόρριψη της συμφωνίας με το Eurogroup.

Για την υλοποίηση του σχεδίου του ο Αναστασιάδης χρειαζόταν χρόνο και τη συνεργασία του υπόλοιπου πολιτικού συστήματος. Η αντιπολίτευση θα έπαιζε το παιχνίδι του, με την προσδοκία ότι θα διώχναμε την Τρόικα και θα εξασφαλίσαμε οικονομική βοήθεια από τη Ρωσία. Μετά από τις δύο αναβολές στην ψήφιση του νομοσχεδίου από τη Βουλή για την επιβολή τέλους στις καταθέσεις, το νέο χρονοδιάγραμμα ήταν η Τρίτη, 19 Μαρτίου. Την ίδια μέρα, ο υπουργός Οικονομικών Μιχάλης Σαρρής αναχώρησε για τη Μόσχα, για συνομιλίες με τη ρωσική κυβέρνηση, συνοδευόμενος από τον ιδιώτη σύμβουλο του Αναστασιάδη Χρίστο Μαυρέλλη. Το βράδυ της ίδιας ημέρας ήταν προγραμματισμένη τηλεφωνική επικοινωνία του Νίκου Αναστασιάδη με τον Πρόεδρο της Ρωσίας Βλαντιμίρ Πούτιν. Το σχέδιο του Αναστασιάδη ήταν να καταψηφίσει η Βουλή το νομοσχέδιο πριν από τη συνομιλία του με τον Πούτιν, για να είναι σε θέση να του ανακοινώσει ο ίδιος το αποτέλεσμα. Είχε την ψευδαίσθηση ότι δίνοντας διαπιστευτήρια στον Πούτιν, θα τον δελείζε να ανταποκριθεί θετικά στο αίτημα για βοήθεια.

Το πρωί της ίδιας μέρας είχε συνέλθει η κοινοβουλευτική Επιτροπή Οικονομικών, για να συζητήσει το τελικό νομοσχέδιο που θα παραπεμπόταν στην Ολομέλεια. Παρά την απόφαση του Eurogroup για απαλλαγή των εγγυημένων καταθέσεων μέχρι €100.000, στην πρόταση που η κυβέρνηση έστειλε στη Βουλή, οι συντελεστές παρέμεναν όπως είχαν

82. Αποστονογραφημένα πρακτικά συνεδρίας του Υπουργικού Συμβουλίου, 18.3.2013.

συμφωνηθεί στις 16 Μαρτίου (6,75% μέχρι τις €100.000 και 9,99% για πέραν των €100.000) με μόνη διαφοροποίηση τη δημιουργία μιας νέας κατηγορίας, με συντελεστή 0,00% για καταθέσεις μέχρι €20.000.⁸³

Τα νούμερα δεν είχαν καμιά σημασία, διότι η κυβέρνηση είχε καταθέσει το νομοσχέδιο στη Βουλή για να το καταψηφίσει, γι' αυτό και δεν μπήκε καν στον κόπο να το υποστηρίξει. Στην κοινοβουλευτική Επιτροπή Οικονομικών το νομοσχέδιο παρουσίασε ο γενικός διευθυντής του Υπουργείου Οικονομικών Χρίστος Πατσαλίδης, ο οποίος δήλωσε αναρμόδιος να τοποθετηθεί επ' αυτού πέραν των τεχνοκρατικών διευκρινίσεων. Η ευθύνη για τη στήριξη του νομοσχεδίου βάραινε τις πλάτες του διοικητή της Κεντρικής Τράπεζας Πανίκου Δημητριάδη. Εκφράζοντας την άποψη της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, ο Δημητριάδης είπε ότι έπρεπε να αλλάξουν οι συντελεστές. Συγκεκριμένα, πρότεινε να απαλλαγούν οι ασφαλισμένες καταθέσεις μέχρι τις €100.000 και να αυξηθεί ο συντελεστής των ανασφάλιστων καταθέσεων στο 15,6%. Ωστόσο, διευκρίνισε πως εάν το νομοσχέδιο περνούσε ως είχε, η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, παρά τη διαφωνία της, θα το αποδεχόταν και θα παραχωρούσε την απαραίτητη ρευστότητα στις κυπριακές τράπεζες.⁸⁴

Ο βουλευτής του ΔΗΣΥ Νίκος Τορναρίτης ρώτησε ποιο ήταν το σχέδιο Β της Κεντρικής Τράπεζας και του Υπουργείου Οικονομικών. «Πώς διασώζεται η Κυπριακή Δημοκρατία με τα απότοκα της μη ψήφισης του συγκεκριμένου [νομοσχεδίου];», ρώτησε.⁸⁵ Το Υπουργείο Οικονομικών δεν είχε απάντηση. Ο Δημητριάδης είπε ότι η Κεντρική Τράπεζα ετοίμαζε μια σειρά από νομοσχέδια τα οποία θα κατατίθεντο την επομένη στη Βουλή και θα ρύθμιζαν τα έκτακτα μέτρα που θα έπρεπε να ληφθούν. «Περιλαμβάνουν, μεταξύ άλλων, ένα νομοσχέδιο για εξυγίανση τραπεζικών ιδρυμάτων και το οποίο θα μας επιτρέψει να προχωρήσουμε στην εξυγίανση των δύο μεγάλων κυπριακών τραπεζών», είπε.⁸⁶

83. Αποστενογραφημένα πρακτικά συνεδρίας της κοινοβουλευτικής Επιτροπής Οικονομικών - Συζήτηση του νομοσχεδίου «Περί τέλους επί των καταθέσεων σε Πιστωτικά Ιδρύματα Νόμος του 2013», 19.3.2013.

84. Όπ. π.

85. Όπ. π.

Ο Δημητριάδης εξήγησε με κάποια λεπτομέρεια τη διαδικασία διαχωρισμού της Τράπεζας Κύπρου και της Λαϊκής Τράπεζας σε «καλή» και «κακή», με τις ασφαλισμένες καταθέσεις να διασώζονται και τις υπόλοιπες να περιμένουν μέχρι να γίνει εκποίηση και εκκαθάριση των περιουσιακών στοιχείων των τραπεζών. Η τοποθέτηση αυτή του διοικητή δεν ταρακούνησε τους βουλευτές. Ούτε η απάντηση του Δημητριάδη σε διευκρινιστική ερώτηση του βουλευτή του ΔΗΣΥ Μάριου Μαυρίδη κατά πόσο αυτοί που θα έπαιρναν πίσω τις καταθέσεις τους θα ήταν σε κυπριακές λίρες ή σε ευρώ ανησύχησε τους υπόλοιπους βουλευτές: «Υπάρχει το ενδεχόμενο να μπορέσουμε να σταθεροποιήσουμε το σύστημα αλλά δεν μπορεί κανείς να το εγγυηθεί και υπάρχει εκεί και ο κίνδυνος για τον οποίο μίλησε ο κ. Μαυρίδης, όπου θα υποχρεωθούμε να λάβουμε κάποια μέτρα τα οποία μπορεί να μας οδηγήσουν σταδιακά εκτός της ευρωζώνης».⁸⁷

Οι στιγμές ήταν τραγικές. Η Βουλή της Κύπρου ετοιμαζόταν να ψηφίσει ομόφωνα την έξοδο της χώρας από το ευρώ, την έξοδο της χώρας από την ΕΕ, χωρίς να είναι σε θέση να αντιληφθεί το μέγεθος της καταστροφής που θα προκαλούσε. Ενορχηστρωτής αυτής της πορείας προς την εθνική αυτοκτονία ήταν ο αρχηγός του κράτους.

Την παραμονή της συνεδρίας της Βουλής, νωρίς το βράδυ, ο Αναστασιάδης μίλησε στο τηλέφωνο με την καγκελάρια Άνγκελα Μέρκελ. Ο Αναστασιάδης είπε στη Μέρκελ ότι η συμφωνία που επήλθε στο Eurogroup δεν θα εγκρινόταν από τη Βουλή και ζήτησε τη βοήθειά της να δοθεί στην Κύπρο από τον Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Στήριξης ένα πρόσθετο ποσό €2 δις και τα υπόλοιπα θα τα κάλυπτε από εσωτερικό δανεισμό, δηλαδή από τα Ταμεία Προνοίας των εργαζομένων. Η Μέρκελ υποσχέθηκε ότι θα μελετούσε το αίτημα και θα επανερχόταν την επομένη. Η Καγκελάριας, αφού διαβουλευτήκε με τους συνεργάτες της, απέρριψε το αίτημα. Σε ανακοίνωση που εξέδωσε το γραφείο της την επομένη αναφέρθηκε στην τηλεφωνική επικοινωνία με τον Αναστασιάδη και σημείωσε ότι η Μέρκελ «επέμεινε ότι οι διαπραγματεύ-

86. Όπ. π.

87. Όπ. π.

σεις [για το σχέδιο διάσωσης] πρέπει να διεξαχθούν αποκλειστικά και μόνο με την Τρόικα», αποθαρρύνοντας μονομερείς πρωτοβουλίες.⁸⁸

Αντί να επικοινωνήσει ξανά η ίδια με τον Αναστασιάδη, η Μέρκελ ανέθεσε στον σύμβουλό της για ευρωπαϊκές υποθέσεις Νικολάους Μέγιερ-Λάντρουτ να διαβουλευθεί με τη Λευκωσία. Ο Μέγιερ-Λάντρουτ είχε επικοινωνία με τον υφυπουργό Κωνσταντίνο Πετρίδη, στον οποίο μετέφερε τη διαφωνία της Καγκελαρίου για το σχέδιο του Αναστασιάδη. Ο Μέγιερ-Λάντρουτ, με email προς τον Πετρίδη,⁸⁹ διαβίβασε στον Αναστασιάδη δύο μηνύματα της Μέρκελ: Πρώτον, η αρνητική ψήφος στο Κοινοβούλιο έπρεπε «πάση θυσία» να αποτραπεί. «Είναι προτιμότερο να αναβληθεί η ψηφοφορία, παρά να υπάρξει αρνητική ψήφος». Και δεύτερο, θα έπρεπε να εμπλακεί η Τρόικα στην επεξεργασία οποιωνδήποτε εναλλακτικών επιλογών. Διαφορετικά, ανέφερε, «θα υπάρξουν τεράστιες περιπλοκές στη συνέχεια».

Όταν η Μέρκελ προειδοποιούσε για «τεράστιες περιπλοκές», ασφαλώς εννοούσε εις βάρος της Κύπρου και όχι της Ευρωζώνης. Η Μέρκελ δεχόταν σοβαρές πιέσεις από το εσωτερικό να αρνηθεί να χρηματοδοτήσει τη διάσωση των ρωσικών καταθέσεων. Από τις 21 Ιανουαρίου 2013, σε συνεδρία του Eurogroup, ο Βόλφγκανγκ Σόιμπλε έθεσε ένα ερώτημα περί αδήριτης ανάγκης. Όπως γράφει ο Ντάισελμπλουμ, «με αυτό σιωπηρά έβαζε στο τραπέζι την προοπτική η Κύπρος να εξαναγκαστεί να σώσει τον εαυτό της και άρα να κηρύξει πτώχευση».⁹⁰ Με την απόρριψη της συμφωνίας η Κύπρος δεν θα εξαναγκαζόταν να κηρύξει πτώχευση, αλλά θα το αποφάσιζε ομόφωνα η Βουλή της.

Με το μήνυμά της η Μέρκελ συμβούλευσε τον Πρόεδρο να μην κάνει αυτό το βήμα στο κενό. Όταν ο Αναστασιάδης ζήτησε από τον μεσημεριανό του ύπνο και ενημερώθηκε για τα μηνύματα της Μέρκελ, αντέδρασε έντονα. Σε λιγότερο από τρεις ώρες θα μιλούσε με τον Πούτιν

88. «Η Κύπρος πρέπει να διαπραγματευτεί “μόνο με την Τρόικα”», δήλωσε η Μέρκελ, *ΚΥΠΕ – ΑΠΕ*, 19.3.2013.

89. Το email έφτασε στις 19.3.2013, στις 2:56 μ.μ.

90. Γερούν Ντάισελμπλουμ, *Η κρίση του ευρώ*, Πολιτεία, Αθήνα 2018, σ. 105.

στο τηλέφωνο. Σ' αυτή τη συνομιλία είχε αποθέσει όλες του τις προσδοκίες και ο σκοπός του ήταν να του ανακοινώσει ο ίδιος την απόρριψη της συμφωνίας από τη Βουλή. Στις 5:00 το απόγευμα θα γινόταν σύσκεψη των αρχηγών ή κοινοβουλευτικών εκπροσώπων των κομμάτων στη Βουλή, για να προετοιμάσουν τη συζήτηση στην Ολομέλεια. Το μήνυμα της Μέρκελ κοινοποιήθηκε από την Καγκελαρία και στον τότε αναπληρωτή πρόεδρο του ΔΗΣΥ Αβέρωφ Νεοφύτου. Αντί να πάει στη Βουλή για τη σύσκεψη των αρχηγών, ο Νεοφύτου πήγε στο Προεδρικό για να πείσει τον Αναστασιάδη να αποδεχθεί την εισήγηση του Βερολίνου για αναβολή στη λήψη απόφασης από τη Βουλή. Ο Αναστασιάδης του το έκοψε, λέγοντάς του ότι δεν τον ενδιέφερε τι έλεγε η Μέρκελ, αλλά τι θα έλεγε εκείνος στον Πούτιν σε τρεις ώρες.

Ο Αναστασιάδης είχε ήδη μιλήσει με τους ηγέτες των κομμάτων, τους ζήτησε να καταψηφίσουν το νομοσχέδιο και τους παρακάλεσε να ολοκληρωθεί η συζήτηση στη Βουλή πριν τις 8:30 μ.μ., που ήταν προγραμματισμένη η συνομιλία του με τον Πούτιν. Ο Αβέρωφ Νεοφύτου, ο οποίος αντιλαμβανόταν τι θα ακολουθούσε, ήθελε ο ΔΗΣΥ να ψηφίσει υπέρ της συμφωνίας και να επιρρίψει τις ευθύνες για τις επιπτώσεις στα κόμματα της αντιπολίτευσης. Ο Αναστασιάδης διαφώνησε και υπέδειξε ότι έπρεπε και ο ΔΗΣΥ να καταψηφίσει τη συμφωνία, «για να μη φανεί στα μάτια του Πούτιν ότι το κυβερνών κόμμα ψήφισε υπέρ του κουρέματος». Τελικά ο Αβέρωφ Νεοφύτου συμβιβάστηκε με την αποχή.

Στο μεταξύ, είχε αρχίσει στις 5:00 το απόγευμα, χωρίς τον Νεοφύτου, η σύσκεψη των κομμάτων, για να καθοριστεί το πλαίσιο της συζήτησης και της ψηφοφορίας στη συνεδρία της Ολομέλειας. Ο πρόεδρος του ΕΥΡΩΚΟ Δημήτρης Συλλούρης έθεσε το ζήτημα της διαχείρισης της κατάστασης μετά το βέβαιο «όχι» της Βουλής και προβληματίστηκε κατά πόσο θα έπρεπε να υπάρξει αναβολή της ψηφοφορίας, για να έχει το κράτος τον χρόνο να προετοιμαστεί.⁹¹ Παρεμβαίνοντας ο πρόεδρος της Βουλής Γιαννάκης Ομήρου είπε ότι είχε συνάντηση το πρωί με τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας, ο οποίος του είπε: «Δεν έχω

91. Αποστενογραφημένα πρακτικά σύσκεψης αρχηγών ή εκπροσώπων κοινοβουλευτικών κομμάτων στη Βουλή, 19.3.2013.

καμιά πρόθεση να εισηγηθώ αναβολή της Βουλής, προχωρήστε κανονικά». ⁹² Ο κοινοβουλευτικός εκπρόσωπος του ΑΚΕΛ Νίκος Κατσουρίδης είπε ότι υπήρξε επικοινωνία του Αναστασιάδη με το ΑΚΕΛ, κατά την οποία ζήτησε να ολοκληρωθεί η συζήτηση στη Βουλή πριν τις 8:30 μ.μ. «που θα μιλά με τη ρωσική κυβέρνηση, για να ισχυροποιηθεί η θέση μας και νομίζω ότι είναι λογικό ότι θα ισχυροποιηθεί η θέση μας όταν θα έχει απορριφθεί». Με τον Κατσουρίδη συμφώνησε και ο πρόεδρος του ΔΗΚΟ Μάριος Καρογιάν. «Επειδή θα συνομιλήσουν απόψε με τον Πρόεδρο Πούτιν, θεωρώ ότι θα είναι καλύτερα να υπάρχει μια καθαρή απόφαση», είπε. ⁹³

Στη συνέχεια, οι παρευρισκόμενοι συζητούσαν πώς θα διαχειρίζονταν τον χρόνο για να ικανοποιήσουν την παράκληση του Αναστασιάδη να ολοκληρωθεί η συζήτηση και να γίνει η ψηφοφορία πριν τη συνομιλία του με τον Πούτιν. Προτού ολοκληρώσουν τη συζήτηση, μπήκε στην αίθουσα ο Αβέρωφ Νεοφύτου, ενημέρωσε τη σύσκεψη για το μήνυμα της Καγκελαρίου και έθεσε ζήτημα πιθανής αναβολής. Ο Συλλούρης, ο οποίος αρχικά είχε θέσει θέμα αναβολής για άλλο λόγο, επιχειρηματολόγησε ενάντια, διότι «μπορεί να είναι ένα μήνυμα περισσότερης αναξιοπιστίας προς τους Ρώσους, που είναι η μόνη μας ελπίδα με τη συμπεριφορά της Μέρκελ και των υπολοίπων». ⁹⁴ Διαφωνία για αναβολή εξέφρασε και ο Κατσουρίδης. «Εγώ θεωρώ ότι αυτή τη στιγμή το να τραβήσουμε πίσω, το μήνυμα που δίνουμε, και να το πείτε και του Προέδρου, είναι... κόκκαλο να αντισταθεί». ⁹⁵ Ο Καρογιάν, ο οποίος ενωρίτερα είχε εισηγηθεί στον Αναστασιάδη να αναβληθεί η συνεδρία για να δοθεί χρόνος για «διαβουλεύσεις και με τη Μόσχα», υποστήριξε ότι διαφωνούσε να ικανοποιηθεί η Μέρκελ. «Μίλησα με τον Πρόεδρο, είπα του την εισήγησή μου, ο Πρόεδρος μου είχε πει ότι, προτιμώ την ώρα που θα μιλώ με τον Πούτιν να έχω την απάντηση της Βουλής, δηλαδή το όχι. Τώρα, εμένα ουδόλως με ενδιαφέρει η Μέρκελ. Μιλώ καθαρά».

92. Όπ. π.

93. Όπ. π.

94. Ατυπα συμπληρωματικά αποστενογραφημένα πρακτικά σύσκεψης αρχηγών ή εκπροσώπων κοινοβουλευτικών κομμάτων, 19.3.2013.

95. Όπ. π.

Με δεδομένη την άρνηση όλων των άλλων κομμάτων να συναινέσουν στην αναβολή, η Βουλή συνήλθε κανονικά στις 6:00 το απόγευμα. Ο Αβέρωφ Νεοφύτου έθεσε το αίτημα της αναβολής στην Ολομέλεια, χωρίς να αναφερθεί στην παράκληση της Μέρκελ, αλλά για να δοθεί κάποιος χρόνος να εξευρεθούν λύσεις. Το αίτημα απορρίφθηκε από όλα τα κόμματα, εντονότερα όμως από τον εταίρο του ΔΗΣΥ στην κυβέρνηση Μάριο Καρογιάν.⁹⁶

Στις τοποθετήσεις των ομιλητών, όλες εντός των χρονικών πλαισίων, για να υπάρξει το «όχι» πριν τη συνομιλία Αναστασιάδη – Πούτιν, υπερίσχυσαν οι αναφορές στην «εθνική αξιοπρέπεια», στον «πατριωτισμό» και στον εξορκισμό των δανειστών:⁹⁷ «Δεν μπορεί να είναι λύση η Τρόικα τους είδαμε, πρέπει να φύγουν», διακήρυξε ο Συλλούρης. Ο Περδίκης είπε ότι «χρειάζεται αρετήν και τόλμην η ελευθερία» και ο Ομήρου ότι «πρέπει να δοθεί μια αξιοπρεπής απάντηση στο ιταμό τελεσίγραφο». Ο Καρογιάν είπε ότι «αρχίζει η πορεία μας προς τον Γολγοθά», αλλά «η Ανάσταση θα έλθει αν εμείς με πίστη στο δίκαιο και την υπόθεση μας (...) πορευθούμε με σύνεση και χωρίς αμφιταλαντεύσεις προς το τέρμα». Ο γενικός γραμματέας του ΑΚΕΛ Άντρος Κυπριανού ζήτησε «να αποσύρουμε την αίτηση μας για βοήθεια από το Μηχανισμό Στήριξης και να επιδιώξουμε άλλες λύσεις», δηλαδή αποχώρηση από το ευρώ. Τέλος, ο Αβέρωφ Νεοφύτου έκλεισε την παρέμβασή του επαναλαμβάνοντας τα λόγια του Καρογιάν για τον δρόμο προς τον Γολγοθά. «Εύχομαι να αποφύγουμε το δρόμο προς τον γκρεμό! Ο Θεός βοηθός!». Η Βουλή καταψήφισε ομόφωνα το νομοσχέδιο, ενώ οι 19 βουλευτές του ΔΗΣΥ τήρησαν αποχή.

Το παιχνίδι της Μόσχας

Μετά το «ηρωικό όχι», ο Αναστασιάδης επικοινωνήσε τηλεφωνικά με τον Πούτιν και του ανακοίνωσε τα νέα της καταψήφισης του νομοσχε-

96. Αποστενογραφημένα πρακτικά έκτακτης συνεδρίας της Βουλής των Αντιπροσώπων, 19.3.2013.

97. Όπ. π.

δίου,⁹⁸ εξέλιξη που διατηρούσε αλώβητες τις ρωσικές καταθέσεις από το κούρεμα. Ο Αναστασιάδης, προφανώς για να δημιουργήσει κλίμα οικειότητας, αναφέρθηκε στη σχέση που είχε ο συνομιλητής του με το Βατοπέδι και στο ότι ο ηγούμενος Εφραίμ ήταν Κύπριος, αλλά ο Πούτιν δεν έδωσε ιδιαίτερη σημασία.

Ο Αναστασιάδης εξέφρασε τη διαφωνία του με τις αποφάσεις του Eurogroup και ο Πούτιν την ανησυχία του για τυχόν υιοθέτηση οποιωνδήποτε μέτρων ικανών να πλήξουν τα συμφέροντα των ρωσικών νομικών και φυσικών προσώπων. Ο Αναστασιάδης ήγειρε το θέμα του φυσικού αερίου, αφήνοντας ανοιχτό το ενδεχόμενο απόδοσης στρατηγικού ρόλου στη Ρωσία. Ο Πούτιν παρέπεμψε τα επιμέρους θέματα στις επαφές που θα είχε η κυπριακή αντιπροσωπεία υπό τον υπουργό Οικονομικών Μιχάλη Σαρρή, ο οποίος βρισκόταν στη Μόσχα.

Επί της ουσίας, ο Πούτιν είπε στον Αναστασιάδη ότι θα έδινε οδηγίες στον υπουργό Οικονομικών να βοηθήσει την Κύπρο για την επιμήκυνση της περιόδου αποπληρωμής του δανείου. Ως εκεί ήταν η βοήθεια που ήταν διατεθειμένος να προσφέρει. Η προσέγγισή του ήταν πως η λύση έπρεπε να βρεθεί εντός της Ευρωζώνης και ότι η Ρωσία δεν θα χάλαγε τις σχέσεις της με την Ευρώπη για την Κύπρο. Επίσης, ζήτησε τις λίστες των Ρώσων φοροφυγάδων, εγείροντας αίτημα άρσης του τραπεζικού απορρήτου.⁹⁹ Ο Αναστασιάδης είπε στον Πούτιν ότι ήταν έτοιμος «και αύριο ακόμη» να επισκεφθεί τη Μόσχα, για να συζητήσουν περαιτέρω συνεργασία. Ο Πούτιν του απάντησε ότι ήταν ευπρόσδεκτος στη Μόσχα, αλλά έπρεπε να προηγηθεί προεργασία. Η συνομιλία ολοκληρώθηκε χωρίς κανένα συγκεκριμένο αποτέλεσμα. Η εκτίμηση του υφυπουργού παρά τω Προέδρω Κωνσταντίνου Πετρίδη ήταν πως η συνολική προσέγγιση του Πούτιν ήταν εχθρική.

98. Η συνομιλία έγινε στην παρουσία του Χρήστου Στυλιανίδη και του Κωνσταντίνου Πετρίδη.

99. Λίγες εβδομάδες νωρίτερα, ο Πούτιν είχε εξαγγείλει ένα σχέδιο καταπολέμησης του φαινομένου των υπεράκτιων ρωσικών εταιρειών και επαναπατριsmού των ρωσικών κεφαλαίων. Η Μόσχα αντιμετώπιζε την κρίση στην Κύπρο ως μια ευκαιρία να το προωθήσει.

Η πεποίθηση του Αναστασιάδη ότι θα δελείαζε τον Πούτιν με την καταψήφιση του νομοσχεδίου και ότι αυτός θα τον αντάμειβε δεόντως δεν στηριζόταν σε καμιά λογική. Ο Πούτιν του υπέδειξε να αναζητήσει λύση εντός της Ευρωζώνης, διότι αυτό υπαγόρευαν τα ρωσικά συμφέροντα. Εάν κατέρρεε το τραπεζικό σύστημα στην Κύπρο, θα έπαιρνε μαζί του και την RCB, και οι ζημιές του Κρεμλίνου θα ήταν πολύ μεγαλύτερες του 10% από τη φορολόγηση των καταθέσεων. Λόγω αυτού του κινδύνου, η μετοχή της VTB, μητρικής εταιρείας της RCB, έχασε την επομένη της απόρριψης της συμφωνίας από τη Βουλή 5% της αξίας της, ενώ τα κεφάλαια της τράπεζας στην Κύπρο ήταν €10 δις.¹⁰⁰

Το κυπριακό πολιτικό σύστημα ενήργησε αγνοώντας στοιχειώδεις κανόνες της πολιτικής οικονομίας, σύμφωνα με τους οποίους το τραπεζικό σύστημα της Κύπρου θα μπορούσε να σωθεί μόνο εντός της Ευρωζώνης. Αυτό σήμαινε ότι χωρίς μνημόνιο, χωρίς συμφωνία με την Τρόικα, οι τράπεζες θα κατέρρεαν και η χώρα θα χρεοκοπούσε. Η Ρωσία, ακόμη και να ήθελε να συνδράμει — που δεν ενδιαφερόταν — δεν ήταν σε θέση να διασώσει ένα κράτος μέλος της Ευρωζώνης. Από την άλλη, τα συμφέροντα που υπερασπιζόταν το Κρεμλίνο (την RCB) μόνο η Ευρωζώνη μπορούσε να τα διασφαλίσει. Συνεπώς, μετά την ψήφο της Βουλής, ο φυσικός σύμμαχος του Κρεμλίνου ήταν η Ευρωζώνη, όχι η κυπριακή κυβέρνηση.

Με την καταψήφιση της συμφωνίας από τη Βουλή, η χώρα ξεγυμνώθηκε εντελώς και η επιβίωσή της εναπόκειτο στην καλή θέληση ή στην κακή πρόθεση της Ευρωζώνης. Η χρεοκοπία ενός κράτους μέλους της Ευρωζώνης δεν θα ήταν το καλύτερο για την αξιοπιστία της. Από την άλλη, το μέγεθος της κυπριακής οικονομίας ήταν το 0,5% της Ευρωζώνης και η αποχώρησή της από το Ευρώ θα μπορούσε να γίνει το παράδειγμα προς αποφυγή για τα μεγάλα κράτη.

Η Κύπρος ακολούθησε μια στρατηγική που σκοπό είχε να εκβιάσει την Ευρωζώνη, αλλά εγκλωβίστηκε η ίδια σε θανάσιμα διλήμματα.

100. «Οι Ρώσοι καλούνται να συμβάλουν στην οικονομική διάσωση της Κύπρου», ΚΥΠΕ – Deutsche Welle, 20.3.2013.

Παραστατικά, κυβέρνηση και Βουλή έβαλαν τη θηλιά της αγχόνης στον λαϊμό της Κύπρου, η οποία στεκόταν σε ένα ασταθές σκαμνάκι, έτοιμο να διαλυθεί. Η διάσωση της Κύπρου από τον «απαγχονισμό» εξαρτάτο πλέον από το έλεος της Ευρώπης. Στο όνομα του πατριωτισμού και της αξιοπρέπειας, η πολιτική ηγεσία οδήγησε την Κύπρο σε σημείο εσχάτης ταπείνωσης.

Η Μόσχα είχε ενθαρρύνει την Κύπρο να απορρίψει το σχέδιο, για να κερδίσει χρόνο να διαπραγματευθεί η ίδια με την ΕΕ. Η καταψήφιση από τη Βουλή είχε διασώσει τις ρωσικές κρατικές καταθέσεις, και η πρόσκληση στον Σαρρή να επισκεφθεί τη Μόσχα για να συζητήσει τάχα την παραχώρηση οικονομικής βοήθειας έδινε στη Ρωσία την απαιτούμενη άνεση χρόνου για να διαχειριστεί το ζήτημα με την ΕΕ. Δύο μέρες μετά την ψηφοφορία στη Βουλή, την Πέμπτη, 21 Μαρτίου, ήταν προγραμματισμένη σύνοδος ΕΕ-Ρωσίας στη Μόσχα. Ο Πούτιν θα αξιοποιούσε αυτή την ευκαιρία, για να εξασφαλίσει απαλλαγή της RCB από το κούρεμα.

Στο ταξίδι του στη ρωσική πρωτεύουσα ο Μιχάλης Σαρρής συνοδεύονταν από στελέχη της Λαϊκής Τράπεζας, τη γενική διευθύντρια του Υπουργείου Ενέργειας Ζέτα Αιμιλιανίδου και εμπειρογνώμονες του τομέα των υδρογονανθράκων. Η κυπριακή αντιπροσωπεία είχε φτάσει στη Μόσχα την ημέρα που η Βουλή καταψήφισε τη συμφωνία. Την επομένη, Τετάρτη, 20 Μαρτίου, έγινε η πρώτη συνάντηση του υπουργού Οικονομικών της Ρωσίας Αντόν Σιλουάνοφ με τον Μιχάλη Σαρρή και συμφώνησαν να συσταθούν ομάδες εργασίας. Τα αιτήματα της Κύπρου ήταν τρία: α) Η αναδιάρθρωση του δανείου που είχε συνάψει ο Χριστόφιας διά της επιμήκυνσης του χρόνου αποπληρωμής του και η μείωση του επιτοκίου από το 4,5% στο 2,5%, β) η αγορά της Λαϊκής Τράπεζας από ρωσική τράπεζα ή οργανισμό και γ) η αγορά από τη Ρωσία ομολόγων κρατικής εταιρείας υδρογονανθράκων. Από τις τρεις αυτές ενότητες η μόνη που συζητούσε η Μόσχα ήταν η αναδιάρθρωση του ρωσικού δανείου, αλλά θα το παζάρευε με την απαλλαγή της RCB από το κούρεμα, στο περιθώριο της συνόδου ΕΕ-Ρωσίας.

Την παραμονή της συνόδου, η Μόσχα κλιμάκωσε την πίεσή της προς

την ΕΕ, για να ανακαλέσει οριστικά τις αποφάσεις για το κούρεμα και για να απελευθερωθούν τα κεφάλαια που ήταν μπλοκαρισμένα στην RCB. Ο πρωθυπουργός της Ρωσίας Ντμίτρι Μεντβέντεφ σε δηλώσεις του επέκρινε σφοδρά τον χειρισμό που έκανε η ΕΕ, αλλά και η κυβέρνηση της Κύπρου, χωρίς να διαβουλευθούν με τη Ρωσία. «Ως τώρα, οι δράσεις της ΕΕ, της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και της κυβέρνησης της Κύπρου για την επίλυση του χρεωστικού προβλήματος μου θυμίζουν δυστυχώς ταύρο σε υαλοπωλείο», είπε.¹⁰¹ Το προτεινόμενο τέλος που επιβλήθηκε σε όλες τις καταθέσεις είχε, σύμφωνα με τον Ρώσο πρωθυπουργό, «καθαρά χαρακτήρα δήμευσης, απαλλοτρίωσης». «Δεν έχει απολύτως κανένα προηγούμενο», είπε, και το σύγκρινε με πρακτικές του σοβιετικού καθεστώτος.¹⁰²

Την ίδια μέρα, ο Μεντβέντεφ κάλεσε σε δείπνο στην επίσημη κατοικία του στη Μόσχα ομάδα δυτικών δημοσιογράφων, για μια συζήτηση επί όλων των θεμάτων ρωσικού ενδιαφέροντος, ενόψει της συνόδου με την ΕΕ. Στη συζήτηση ο Μεντβέντεφ ήταν εξοργισμένος από τις εξελίξεις στην Κύπρο. Οι *Financial Times* δημοσίευσαν ένα πολύ εμπειριστατωμένο ρεπορτάζ,¹⁰³ από το οποίο διαφαίνεται ότι ο θυμός του Μεντβέντεφ προερχόταν από το ότι είχαν τεθεί σε ρίσκο οι καταθέσεις στην RCB, στην οποία είχε συμφέροντα το Κρεμλίνο. Ο Μεντβέντεφ κατάγγειλε ότι ολόκληρο το τραπεζικό σύστημα της Κύπρου είχε παγώσει και σταμάτησαν όχι μόνο οι αποσύρσεις, αλλά και όλες οι οικονομικές δραστηριότητες, συμπεριλαμβανομένων και εκείνων «τραπεζών ρωσικής ιδιοκτησίας που ήταν απολύτως φυσιολογικές και υγιείς».¹⁰⁴ Προειδοποίησε δε την Κύπρο και την ΕΕ πως αν υπήρχαν απώλειες λόγω της αναστολής της λειτουργίας των τραπεζών αυτών, θα βρισκόνταν αντιμέτωπες με μια σειρά από δικαστικές διεκδικήσεις. Ο πρωθυπουργός της Ρωσίας προφανώς αναφερόταν στις πιθανές επιπτώσεις από την αδυναμία ολοκλήρωσης της συμφωνίας για την απόκτηση περιουσιακών στοιχείων της BP από τη Rosneft.

101. «Με ταύρο σε υαλοπωλείο παρομοίασε την ΕΕ στο θέμα της Κύπρου, ο Μεντβέντεφ», *ΚΥΠΕ – Reuters*, 20.3.2013.

102. Όπ. π.

103. “Medvedev calls for EU rethink on Cyprus”, *Financial Times*, 20.3.2013.

104. Όπ. π.

Ο Μεντβέντεφ είπε ότι η ΕΕ θα έπρεπε να επανέλθει «με νέες προτάσεις, σύμφωνες με τους νόμους και τα εγγυημένα περιουσιακά δικαιώματα». Υποστήριξε ότι έπρεπε να μπει τάξη στον οικονομικό τομέα και να ληφθούν μέτρα για την εξυγίανση των τραπεζών, αλλά αυτό δεν θα έπρεπε να οδηγήσει στην κατάρρευση του τραπεζικού τομέα. «Και δυστυχώς τώρα το τραπεζικό σύστημα της Κύπρου περνά πολύ δύσκολες στιγμές. Είναι, στην ουσία, παγωμένο... Η οικονομία ενός μέλους της ΕΕ είναι σχεδόν χρεοκοπημένη».¹⁰⁵

Ο Μεντβέντεφ είπε επίσης ότι πολλοί Ρώσοι ιδιώτες και πολλές ρωσικές επιχειρήσεις είχαν καταθέσει νόμιμα τα χρήματά τους στις τράπεζες της Κύπρου και έθεσε το ζήτημα που ήγειρε και ο Πούτιν στον Αναστασιάδη, για «πληροφορίες σχετικά με τους κατόχους των λογαριασμών και των δικαιούχων». Είπε ότι ήταν πολύ σημαντικό για το ρωσικό κράτος «να πάρει αυτές τις πληροφορίες από την ευρωπαϊκή πλευρά, έτσι ώστε αυτοί που έβγαλαν χρήματα από τη ρωσική οικονομία να γίνουν γνωστοί».¹⁰⁶

Στο διά ταύτα, ο Μεντβέντεφ αρνήθηκε να τοποθετηθεί για το τι είδους βοήθεια θα μπορούσε η Ρωσία να προσφέρει στην Κύπρο, όμως οι εκτιμήσεις του για την κατάσταση ήταν πολύ διαφωτιστικές όσον αφορά την έλλειψη ενδιαφέροντος εκ μέρους της Μόσχας να ικανοποιήσει τις προσδοκίες που τρέφονταν στη Λευκωσία. Όταν ρωτήθηκε κατά πόσο η Ρωσία θα ενδιαφερόταν να αποκτήσει δικαιώματα στα αποθέματα φυσικού αερίου στη θαλάσσια περιοχή της Κύπρου, ο Μεντβέντεφ απάντησε ότι «δεν είναι ένα απλό ζήτημα». Και εξήγησε: «Καταρχάς, δεν κατανοώ πλήρως πόσο αξίζουν και έπειτα, καταλαβαίνουμε ότι υπάρχουν κάποια προβλήματα από την τουρκική πλευρά».¹⁰⁷

Την ίδια μέρα, ο υπουργός Ενέργειας της Ρωσίας Αλεξάντερ Νόβακ, μιλώντας σε Τούρκους δημοσιογράφους στην Αττάλεια, είπε ότι η χώρα του δεν επιθυμούσε να διαταραχθούν οι σχέσεις της με την Τουρ-

105. Όπ. π.

106. Όπ. π.

107. Όπ. π.

κία. «Υπάρχουν κάποια δύσκολα θέματα σε ό,τι αφορά τα ύδατα γύρω από την Κύπρο, εμείς δεν θα διακινδυνεύσουμε τις σχέσεις μας με την Τουρκική Δημοκρατία, αφού η συνεργασία μας μετρά χρόνια».¹⁰⁸

Το τέλος των ψευδαισθήσεων

Ο Αναστασιάδης, μετά και από τη συνομιλία που είχε με τον Πούτιν την Τρίτη, 19 Μαρτίου, δεν είχε μεγάλες προσδοκίες για βοήθεια από τη Μόσχα πέραν της επιμήκυνσης του δανείου. Ωστόσο, θα αξιοποιούσε την αποστολή του Σαρρή στη Μόσχα και θα συντηρούσε την προοπτική ρωσικής βοήθειας, για να κερδίσει χρόνο να εφαρμόσει το σχέδιό του για δημιουργία Ταμείου Αλληλεγγύης το οποίο θα επένδυε στην ανακεφαλαιοποίηση των τραπεζών. Όσα υπολείπονταν θα προέρχονταν από κούρεμα μόνο των Κυπρίων.

Την επομένη της καταψήφισης της συμφωνίας με το Eurogroup και της συνομιλίας που είχε με τον Πούτιν, ο Αναστασιάδης εξήγησε τη φιλοσοφία του σχεδίου του σε σύσκεψη με τους αρχηγούς των κομμάτων και σε συνεδρία του Υπουργικού Συμβουλίου. Οι πόροι του Ταμείου Αλληλεγγύης θα ήταν τα Ταμεία Προνοίας των ημικρατικών οργανισμών, των τραπεζών και του ιδιωτικού τομέα, που ανέρχονταν σε €4,5 δις. «Αυτά τα χρήματα θα δεσμευτούν από το κράτος [το οποίο] θα εγγυηθεί τα συνταξιοδοτικά ωφελήματα των εργαζομένων, με αντάλλαγμα προνομακές μετοχές ή Εγγυημένα Ομόλογα Εταιρείας Ειδικού Σκοπού, η οποία θα συσταθεί, και σε αυτήν θα διοχετεύονται τα έσοδα του φυσικού αερίου».¹⁰⁹ Η εκτίμηση ήταν ότι από τα Ταμεία Προνοίας θα αντλούνταν €2,5 δις, ενώ οι ανάγκες ήταν €5,8. «Τα υπόλοιπα είπαμε — και αφού υπάρχει τόσος πατριωτισμός που άκουσα — να επιβάρυνε μόνο τους Κυπρίους καταθέτες για να γλυτώσουμε τον τομέα των υπηρεσιών, που εργάζονται χιλιάδες άνθρωποι», είπε ο Αναστασιάδης στους υπουργούς του.¹¹⁰ Μάλιστα, ανέλυσε το ποσοστό του κουρέματος των

108. "Russia not to 'risk' Turkey for Cyprus", *Anatolia News Agency*, 20.3.2013.

109. Αποστενογραφημένα πρακτικά σύσκεψης αρχηγών των κοινοβουλευτικών κομμάτων στο Προεδρικό, 20.3.2013, 9:00 π.μ.